

## A VEGYÉSELETKORÚ KÖZÉPISKOLAI KISZ-SZERVEZETEK KÖZÖSSÉGI ÉLETÉNEK ÉS TEVÉKENYSÉGÉNEK VIZSGÁLATA

A felszabadulás utáni haladó szellemű ifjúsági szervezeteink mindegyikét (a MADISZ-t, a MINSZ-t, az Úttörő mozgalmat stb.) jellemezte az a törekvés, hogy a kor követelményeihez, a társadalom és az ifjúság elvárásaihoz alkalmazkodva igyekezzenek feladatuknak megfelelni. Az ifjúsági mozgalom történetét mélyebben elemezve azonban úgy tűnik, hogy *időnként az egész ifjúsági mozgalom problematikájának újraértelmezése, átértékelése kellett ahhoz, hogy az iskolai ifjúsági mozgalom megszabaduljon a formalizmus bizonyos elemeitől*. Részünkről ilyen – a tartalmi és szervezeti munka egészét érintő – újraértelmezési időszaknak tekintjük az 50-es évek elejét, a DISZ-szervezetek kialakulásának-kialakításának az időszakát (az iskolai avantgardizmus elleni harcot, az ifjúságnak az iskolán és a társadalmon belüli helyzetét, a jogokat és kötelességeket, a mozgalmi elvárásokat tudatosító munkát).

Történelmileg hasonló jelentőségű volt a KISZ 1957 márciusától kezdődő politikai felvilágosító és mozgósító munkája. Ennek során fiataljaink százezrei ismerkedtek meg szocializmust építő népünk célkitűzéseivel, történelmi múltunk tanulságaival, az időszzerű gazdasági és politikai feladatokkal.

A 60-as évek végén – az időközben végbement gazdasági, politikai fejlődésből következően, az ifjúságunk előtt álló újabb feladatok sikeres teljesítése érdekében – ismét szükségessé vált, hogy társadalmi szinten elemezzük ifjúságpolitikánkat és az ifjúság reális igényeinek, a kor követelményeinek és gazdasági lehetőségeinknek megfelelő intézkedéseket hozzunk.

Az MSZMP KB 1970. február 18–19-i ülése mélyrehatóan elemezte az egyes ifjúsági rétegek helyzetét, sajátos problémáit, a KISZ közel másfél évtizedes fejlődésének és tevékenységének tapasztalatait. Az iskolai KISZ-munka problémáiról szólva megállapította: „A felsorolt ellentmondások kiélezettebben jelentkeznek az iskolában, mert:

– Nevelésre rendelt állami intézményben kell a KISZ-szervezetnek szintén nevelőmunkát végezni. Ez óhatatlanul az azonosulás veszélyével jár.

– Ellentmondás van az iskolában az igazgatói, osztályfőnöki vezetés és a KISZ pártvezetése, szervezeti önállósága között. A KISZ-szervezetek nem nélkülözhetik munkájukban a pedagógusok támogatását, azonban az életkor és a vezetők tapasztalatlansága szinte kínálja a közvetlen beleszólás jogosságát egyes pedagógusok számára.

– Itt a legnagyobb arányú a KISZ szervezettsége, ennél fogva sok ellentmondás kiélezettebben jelentkezik.

– Kis számúak és aránylag gyengék a pártalapszervezetek.”<sup>1</sup>

Az MSZMP KB 1970. február 18–19-i ülése – többek között – feladatként jelölte meg az ifjúságkutatás fejlesztését: „Az elmúlt években egyre sürgetőbben fogalmazódik meg a legkülönbözőbb területeken ez az igény. Szükség van rá, hogy az ifjúság körében végzett munka tudományosan megalapozottabb legyen, objektív reagálást jelentsen az ifjúság rétegeinek, korosztályainak igényeire, segítse elő a társadalomban lezajló – az ifjúságot közvetlenül érintő – folyamatok tudományos feltárását és a feladatok megalapozottabb kitűzését.”<sup>2</sup>

Az V. Nevelésügyi Kongresszusnak a tanulóifjúság tevékenységre, önkormányzóképesre nevelését értékelő megállapításai az előzőekhez hasonló problémákat, megoldandó ellentmondásokat tartalmaztak: „Tudomásul kell vennünk, hogy mivel a meggyorsult fizikai és szellemi fejlődés következtében a fiatalok energiái hamarabb és hevesebben bontakoznak ki (ezt az urbanizáció is elősegíti), romboló ellentmondás támad a valóban hatékony és életteli önkormányzás hiánya, a szűk iskolai formákba szorított tevékenységi lehetőség és a fiatalok természetes önállósulási törekvései, igényei között . . . Mindenképpen el kell érni, hogy az ifjúság az iskolai és a mozgalmi közéletben otthon érezze magát, ott találja meg a neki legmegfelelőbb szervezeti formákban törekvései, igényei pozitív tartalmú kiélésének, megvalósításának terepét.”<sup>3</sup>

Az iskolai szinten meglévő ellentmondások feloldását, az ifjúságkutatás gyakorlatiasabbá tételét az MSZMP KB 1972. június 14–15-i ülése szintén fontos feladatként jelölte meg: „A pedagógusmunka önállóbbá tételéhez, az ifjúság neveléséhez a pedagógiai tudományoknak sokkal nagyobb segítséget kell adnia. A hazai neveléstudomány mindenekelőtt neveléscentrikus legyen, mindenekelőtt a pedagógus munkáját segítse, általánosítsa a meglévő gazdag tapasztalatokat és támaszkodjon sokkal bátrabban a gyakorló pedagógusokra. A pedagógia élő emberekkel foglalkozó tudomány, és valódi, élő iskolai közösségekkel kell kapcsolatba kerülnie. A pedagógiának arra is ügyelnie kell – éppen az életközelség követelménye alapján –, hogy ajánlásai kidolgozásában, az oktató-nevelő munka továbbfejlesztésére vonatkozó javaslataiban ne csak az ’éliskolákat’, hanem iskoláink átlagát tartsa szem előtt.”<sup>4</sup> Az ifjúságkutatás szükségességének hangsúlyozása, a pedagógiai tudományok nevelésközpontúbbá tételének igénye szükségszerűen következett az MSZMP KB 1970. február 18–19-i ülésének az iskolai ifjúsági mozgalom helyzetét értékelő megállapításaiból. Célja az iskolai ellentmondások megoldása, az V. Nevelésügyi Kongresszuson feltárt negatív jelenségek (pl. a fiatalok jelentős részének a politikai-gazdasági élet eseményei iránti érdektelensége, közömbösség, informális alakulatokba tömörülés) leküzdése volt.

A párt- és állami szervezetek határozataival párhuzamosan a Magyar Kommunista Ifjúsági Szövetség különböző szintű testületei és szervei is célul tűzték ki, hogy a középiskolás fiatalok tényleges érdeklődésének, életkori igényeinek megfelelő korszerű tartalommal, magasabb és konkrétabb követelmények támasztásával, új szervezeti formák és módszerek kialakításával teszik vonzóbbá az iskolai KISZ-munkát.

### *Kísérlet a középiskolai KISZ-munka továbbfejlesztésére*

A KISZ KB 1970. július 30-i határozatában 53 iskolában 2 éves mozgalmi kísérlet indításáról hozott döntést. A kísérlet célja: az iskolai (elsősorban a középiskolai) KISZ-tevékenység továbbfejlesztése, új szervezeti forma kialakítása, a módszerek és programok differenciáltabb alkalmazása. A kísérlet során a középiskolai KISZ-szervezetek

<sup>1</sup>A párt ifjúságpolitikájának néhány kérdése (Az MSZMP Központi Bizottságának 1970. febr. 18–19-i ülése) Bp. 1970. 69–70.

<sup>2</sup>Uo. 64.

<sup>3</sup>V. Nevelésügyi Kongresszus I. Budapest, 1971. 72.

<sup>4</sup>Az állami oktatás helyzete és feladatai (Az MSZMP KB 1972. jún. 14–15-i ülése). Bp. 1972. 45–46.

hagyományos (osztályra alapozottan működő) strukturáját megváltoztatták, és létrehozták:

- a vegyeséletkorú KISZ-alapszervezeteket,
- az osztály-diákbizottságokat,
- az új iskolai KISZ-vezetőségeket,
- a tevékenységi (érdeklődési) köröket.

Az osztályra alapozott KISZ-szervezeti felépítés megváltoztatása nem öncélú szervezeti intézkedés volt. A kísérlet irányítói az új szervezeti felépítéstől a következő lényeges tartalmi változásokat remélték:

- a KISZ tehermentesítése az aránytalanul sok ún. állami-iskolai feladat (pl. késések ellenőrzése, kirándulások szervezése, ügyeleti rendszer működtetése stb.) elvégzése alól,
- a tagfelvételi munka színvonalának emelése, magasabb követelményszint támasztása, konkrétabb megbízási rendszer létrehozása, a KISZ-en kívüliekkel való fokozottabb törődés,
- a tanintézeti fiatalok érdeklődésének megfelelő tevékenységi formák kialakítása,
- a vezetők és vezetettek azonos életkorából fakadó problémák (vezetői tapasztalatlanság, ideológiai-politikai kérdések megítélésében való bizonytalanság, közösségi hagyományok kialakulatlansága) megoldása,
- az alapszervezeti munka folyamatosságának biztosítása,
- a korábbinál egységesebb iskolai közösségi élet kialakítása.

A kísérlet tapasztalatainak értékelése alapján a KISZ KB 1972. augusztus 15-i, valamint a KISZ KB IB 1972. november 2-i határozata előírta, hogy az új szervezeti formát – a szakmunkásképző intézeti KISZ-szervezetektől eltekintve – valamennyi közép- és szakközépiskolában be kell vezetni.

A kötelezővé tett új szervezeti forma hatékonyabb működése érdekében a szervezeti változtatással párhuzamosan intézkedések történtek az iskolai KISZ-munka anyagi, tárgyi és személyi feltételeinek javítására. Az iskolai pártszervezetek feladata ebben az időszakban a meggyőzés, az új szervezeti forma eredményes működtetéséhez szükséges szemléletbeli feltételek megteremtése volt.

Tanulmányunkban a kísérlet (ma már: általános gyakorlat) teljes egészének, a bekövetkezett tartalmi változások minden összetevőjének értékelésére nem vállalkozhattunk. Az előzőekben vázolt fontosabb kérdések egyik területét – *a közösségi élet alakulását* – kíséreltük csak meg feltárni. A vegyeséletkorú KISZ-alapszervezetek közösségi életével való foglalkozást nagyon lényeges kérdésnek tartjuk. A nevelésmélettel foglalkozók számára nem szükséges hangsúlyozni, hogy iskolai és társadalmi szinten mennyire lényeges az, hogy a munkavégzés különböző szinterein (pl. az iskolai osztályban, KISZ-alapszervezetben, munkahelyi termelési brigádban stb.) az együtt dolgozó emberek között *milyen jellegű kontaktusteremtési lehetőségek kínálóznak és realizálódnak*. Megítélésünk szerint az iskolai KISZ-munka tanulmányozásakor is feltétlenül szükséges a közösséggé alakultságnak, az együttműködési formáknak és lehetőségeknek a vizsgálata. A vegyeséletkorú KISZ-alapszervezetek esetében az ilyen jellegű vizsgálatokat külön is fontosnak tartjuk, hiszen az új szervezeti forma bevezetésekor nagyon sok olyan megjegyzés hangzott el, amely – az osztályközösség széthullásától tartva – bírálta az új szervezeti formát.

Vizsgálatunk érdemi részének tárgyalása előtt megjegyezzük: iskoláink közösségi életének, közösséggé alakultságának megalapozotti és általánosítható vizsgálata mindezekig nem történt meg. A különböző (tanulmányi osztályokra, tanulói csoportokra, ifjúsági mozgalmi egységekre, egy-két esetben konkrét iskolai közösségekre vonatkozó) megállapításokból azonban két dolog eléggé egyértelműen kiderült.

Világossá vált egyrészt, hogy – részben az osztályfőnökök hibás nevelési elvei és módszerei miatt – *az osztályok egy részében nem alakult ki hatékony, követelményeket tudatosan állító és számonkérő osztályközösség.*

A másik lényeges tanulságot Pataki Ferenc fogalmazta meg: „*Iskolai közösségeink a középiskolákban jobbra még ma is izolált, önmagukba zárt osztályformációk alakjában léteznek. Az egyes nemzedékek (osztályok) közötti intézményes együttműködési feltételek és felületek rendkívül korlátozottak, s ennek nyomán iskolai méretű, egységes közösségi szerkezetről nemigen beszélhetünk.*”<sup>5</sup>

### *A vizsgálat célja, eszközei*

Vizsgálatunk középpontjába *a vegyeséletkorú KISZ-alapszervezetekben kialakult interperszonális viszonyokat, kontaktusteremtési lehetőségeket és azok megvalósult formáit állítottuk.* Többszemponztú szociometriai felmérést végeztünk a szegedi Tisza-parti Szakközépiskola két alapszervezetében. Kiegészítő jellegű, a társas kapcsolat alapszervezeten és évfolyamon belüli, valamint évfolyamok közötti megoszlását feltáró adatgyűjtést végeztünk a szegedi Déri Miksa Gépipari Szakközépiskola és a szegedi Bebrits Lajos Vasútforgalmi Szakközépiskola három-három alapszervezetében.

A társas kapcsolatok alakulására vonatkozó felmérésünket az 1974/75-ös tanév első és második félévében bonyolítottuk le. Három szituációra (barátválasztásra, vezetői-irányítói szerepkörbe történő választásra és tanulmányi segítőtárs megjelölésére) vonatkozó kérdéseket tettünk fel. Ezzel párhuzamosan vizsgáltuk a KISZ-tagok véleménynyilvánításának főbb színtereit, az alapszervezeten belüli ismeretségi szint megítélését, a társadalmi-politikai eseményekről történő értesülés formáit stb.

1976 januárjában az iskolai pártösszekötő tanárok segítségével adatgyűjtést végeztünk a vegyeséletkorú KISZ-alapszervezeti munka néhány általános jellemzőjéről (KISZ-alapszervezetek száma, érdeklődési körök jellege és taglétszáma, a KISZ-csoportok szervezésének elvei). Tanulmányunkhoz felhasználtuk az 1974-es megyei és városi diákszervezetek anyagát, a Tisza-parti Szakközépiskolának az iskolai KISZ-alapszervezetek munkáját értékelő 1976. április 20-i nevelőtestületi értekezletének jegyzőkönyvét, valamint III. éves tanárszakos egyetemi hallgatóinknak nevelési gyakorlatról készített beszámolóit.

Megítélésünk szerint alkalmazott módszereink révén sokoldalú ismereteket szereztünk a vizsgált iskolák ifjúságmozgalmi tevékenységéről. Adatainkat alkalmasnak ítéljük arra, hogy *adalékokat nyújtsunk a vegyeséletkorú KISZ-szervezeti forma értékeléséhez, bizonyos területeken továbbfejlesztési javaslatokat, kritikai megjegyzéseket tegyünk.*

<sup>5</sup> Pataki Ferenc: A fővárosi középiskolák társas világa. Valóság, 1970/10–11. 10–22.

Makarenko a közösségnek a következő – rövid – meghatározását adta: „A közösség kontaktusban élő egység, amely az egyesülés szocialista elvén alapul.”<sup>6</sup> A fogalom-meghatározás első része szerveződési-szervezési alapelveket foglal magában. A lényeges közös cél és munka csak úgy kovácsolhat közösséggé egy ember- (gyermek-) csoportot, ha a *kontaktusterejtés lehetősége* megfelelően biztosítva van.

Vizsgálataink alapján úgy tűnik, hogy a vegyeséletkorú KISZ-alapszervezetekben *a találkozási lehetőségek száma* – elsősorban a KISZ-alapszervezetek szervezési-szerveződési időszakában – *nem volt elégséges a közösségi kapcsolatok megfelelő kialakulásához, ill. elmélyítéséhez.*

Véleményünket III. éves egyetemi hallgatóinknak az iskolai nevelési gyakorlatról készített beszámolóik is megerősítik: „Az átállás az új szervezeti formára nem megy zökkenők nélkül. Igen nagy problémát jelent még ma is, egy félév után is az, hogy a KISZ-alapszervezetek tagjai nem ismerik egymást eléggé. Erre persze túlságosan nagy lehetőség nem is volt, hiszen az alapszervezetek tagjai csupán egy hónapban egyszer találkoztak.” (K. Zs. 1974.)

„... kezdetben a vegyes életkor problémát jelent, s a találkozások száma is kevésnek bizonyul.” (B. E. 1974.)

„Szerintem a bizonyos esetekben tapasztalható érdektelenség éppen a vertikális alapszervezet azon sajátosságából fakad, hogy a tanulók különböző osztályok tanulói, gyakorlatilag alig ismerik egymást, így csak elszigetelt csoportok vannak.” (O. Z. 1976.)

Hallgatóink megfigyelésének eredményeihez hasonlóan vélekedtek azok a középiskolás KISZ-tagok is, akiket az alapszervezeten belüli *ismeretségi szint* megítélésére, illetve az alapszervezet munkájának tartalmasabbá tételére teendő javaslatra kértünk fel.

A Bebrits Lajos Vasútforgalmi Szakközépiskola 121 tanulója (három alapszervezete) *az alapszervezeti ismeretségi szintre vonatkozó kérdésünkre* a következő választ adta:

1. táblázat  
*KISZ-alapszervezeti tagok ismeretsége*

*a) alapszervezete tagjait*

	I. oszt.	II. oszt.	III. oszt.	IV. oszt.
	százalék			
nagyon jól ismeri	–	1,8	–	–
jól ismeri	–	21,4	20,4	22,5
közepesen ismeri	28,5	44,5	50,0	55,0
alig ismeri	71,5	32,3	25,0	22,5
nem ismeri	–	–	4,6	–

<sup>6</sup> Makarenko Művei V. kötet, 424.

2. táblázat  
KISZ-alapszervezeti tagok ismeretsége

b) alapszervezete tagjai őt

	I. oszt.	II. oszt.	III. oszt.	IV. oszt.
	százalék			
nagyon jól ismerik	—	1,8	—	—
jól ismerik	—	12,5	30,5	15,0
közepesen ismerik	57,0	39,2	47,7	70,0
alig ismerik	43,0	42,9	29,5	15,0
nem ismerik	—	3,6	2,3	—

A tanulók megközelítően hasonló százalékos megoszlásban adták a két kérdéscsoportra választ. El kell ismernünk, hogy kérdésfeltevésünk csak bizonyos fokig tette lehetővé a válaszok differenciálását. A kapcsolatok tartalmi vonatkozásait, a válaszadásra megjelölt egyes ismeretségi szintek mögötti tényleges kapcsolatok mélységére vonatkozó tényezőket nem derítette fel.

Mindkét táblázat adatai szerint a négy év során észrevehető fejlődés következik be az alapszervezeteken belüli ismeretségekben. Az egyes KISZ-tagokat egyre jobban megismerik a többiek, ugyanakkor ezzel párhuzamosan a KISZ-tagok alapszervezeten belüli ismerőseinek a száma is emelkedik. A válaszadók szerint azonban *elenyésző azoknak a tanulóknak az aránya, akik – megítélésük szerint – nagyon jól ismerik társaikat.*

Hasonlóképpen kevesen érzik úgy, hogy alapszervezetük tagjai őket nagyon jól (vagy egyáltalán nem) ismerik. Legtöbbször a közepes és az annál egy fokkal alacsonyabb ismeretségi szintet nevezték meg.

Adataink szerint *az alapszervezeten belüli közösségi kapcsolatok jelenlegi helyzete, illetve a kapcsolatok kialakulásának lehetősége kedvezőtlen képet mutat.* A feltárt helyzetet még rosszabbnak kell megítélnünk akkor, ha számításba vesszük, hogy a fenti iskolában a kísérlet évétől (1970-től) működnek a vegyeséletkorú KISZ-alapszervezetek. A felmérésben részt vett valamennyi tanuló középiskolába kerülése után már az új szervezeti formával, a vegyeséletkorú KISZ-alapszervezetekkel, azok tagjaival ismerkedhetett meg. Az iskola kollégiumának és a MÁV Nevelőotthonnak a lehetőségei megengedik, hogy a tanulók többsége kollégiumi elhelyezésben részesüljön. A kollégiumi élet során egyre több munkaterületen (sport, kulturális rendezvények, tanulmányi munka, fotokör stb.) alakulnak ki olyan ismeretségek, barátságok, amelyek az iskolán belüli ismerősi-baráti kör nagyságát, azaz a vegyeséletkorú alapszervezetekben dolgozó ismerősök számát is növelik.

A vizsgált vegyeséletkorú KISZ-alapszervezetekben általában csak a III–IV. évben ismerik meg egymást alaposabban a tanulók. Az I. és II. évesek többsége (80–100 %) úgy érzi, hogy csak közepesen vagy még úgy sem ismeri alapszervezete tagjait. Öröndetes, hogy az alapszervezeti és iskolai KISZ-vezetők azok, akiket legtöbbször ismernek és akik az alapszervezetek tagjait is legjobban ismerik, de egyben jelzi: ha az adatokat nem összesítve dolgozzuk fel, akkor a végső kép az ismertettnél rosszabb lenne.

A megkérdezett KISZ-tagok többsége az új szervezeti formát értékelve elmondta, hogy az új szervezeti felépítés nem kedvez a személyes kapcsolatok kialakításának:

„A vertikális alapszervezetben csak osztálytársaimat ismerem, mert a többiekkel ritkán találkozom.” (K. Gy. IV. A. 1975.)

„A KISZ-tagok nem találkoznak egymással annyiszor, hogy eléggé megismerhetnék egymást.” (P. I. II. B. 1975.)

Néhány idézet a vezetőségi tagok válaszaiból:

„Mivel alapszervezeti titkár vagyok és én tartom a KISZ-taggyűléseket, én irányítom az alapszervezet munkáját feltételezem, hogy mindenki ismer.” (K. S. III. A. 1975.)

„Szervezőtitkár vagyok és így én találkozom legtöbbit a tagokkal.” (N. Z. III. B. 1976.)

A válaszokat hosszasan lehetne még sorolni, mindegyik a fentiekhez hasonló okokat sorol fel. *Leggyakrabban említett problémák az alapszervezeteken belüli társas kapcsolatok kialakításánál:*

- kevés a találkozási lehetőségek száma,
- az alapszervezetek összetétele túlságosan heterogén,
- a KISZ-tagok jelentős részének nincsen olyan közösségi megbízatása, amely alapján társai megismerhetnék,
- a KISZ-tagok egy része nem szívesen vállalkozik nyilvános szereplésre, ritkán szólal fel a taggyűléseken,
- hiányzanak a kötetlen beszélgetési-ismerkedési lehetőségek.

A vegyeséletkorú KISZ-alapszervezetek társas kapcsolatainak alakulását *szociometriai felméréssel is vizsgáltuk*. Anyagunk összeállításához azonban a szociometriai módszert csak mint kiegészítő módszert használtuk fel. A grafikus feldolgozás segítségével könnyebben áttekinthetővé vált egy-egy személynek, csoportnak (pl. a KISZ-csoportnak, az alapszervezeti KISZ-vezetőségnek) a vegyeséletkorú KISZ-alapszervezetben elfoglalt helye. A szociometriai módszer alkalmazásánál eleve számoltunk azzal, hogy: „... ezzel a módszerrel nem tudjuk felmérni sem a közösség létrejöttének okozati összefüggéseit, sem magát a fejlődési folyamatot. Ez a 'szociometriai keresztmetszet' azonban képviselhet bizonyos heurisztikus értéket... s az így nyert adatok fontosak lehetnek a tanulóközösség elmélyültebb tanulmányozásához.”<sup>7</sup>

A KISZ-alapszervezetek társas kapcsolatainak általunk vizsgált területei:

- baráti kötődések,
- tanulmányi munkával összefüggő kapcsolatok,
- vezetői-irányítói szerepkörbe történő választások.

Kérdésfeltevésünkkel tág választási lehetőséget biztosítottunk. A megkérdezett KISZ-tagok – elméletileg – *az iskola bármelyik tanulóját megnevezhették volna*. A választási lehetőségnek az iskola valamennyi tanulója történő kiterjesztésével arra a lényeges kérdésre vonatkozóan akartunk adatokat nyerni, hogy az önkéntes jelentkezések alapján szerveződő vegyeséletkorú KISZ-alapszervezetekben hogyan alakulnak a társas kapcsolatok. Ezt a kérdést azért tekintettük különösen fontosnak, mert az új szervezeti felépítésről korábban kiadott tájékoztatók egyértelműen leszögezték: „A szervezeti élet rendjén változtatva lehetőséget biztosítunk arra, hogy a fiatal maga válassza meg alapszervezetét, amelyben tevékenykedni kíván.”<sup>1</sup>

<sup>7</sup>Duró Lajos: A szociometriai módszerek pedagógiai-pszichológiai alkalmazásának metodológiai problémái. Acta Universitatis Szegediensis de Attila József Nominatae Sectio Paedagogica et Psychologica 10. Szeged, 1966. 37.

A vegyeséletkorú szervezeti formával tehát gyökeresen új helyzet állt elő: a korábbi iskolai gyakorlattól és tapasztalattól eltérően (ld. általános iskolában az Úttörő rajok és őrök osztályra alapozott felépítését, középiskolákban a hagyományos szervezeti felépítést) most a tanulók maguk dönthették el, hogy melyik KISZ-alapszervezet munkájában akarnak részt venni.

A vegyeséletkorú KISZ-alapszervezetek kialakításakor a KISZ KB útmutatói hangsúlyozták, hogy az új szervezeti formában feltétlenül létre kell hozni az osztályra alapozottan felépülő, az elsődleges közösség funkciója betöltésére alkalmas KISZ-csoportokat. Az új szervezeti formában, a kiszélesedő közösségi szervezetrendszerben feltétlenül szükségesnek látszott a makarenkói értelemben vett elsődleges közösségek rendszerének kialakítása, amelyek átfogják, irányítják és ellenőrzik a különböző tevékenységi területeken (osztályban, vegyeséletkorú alapszervezetben, érdeklődési körben stb.) dolgozó tanulók életét.

Tapasztalataink szerint azonban az elsődleges közösségek (KISZ-csoportok) jelentőségének elméleti felismerése, feladatkörük körvonalazása önmagában nem volt elégséges ahhoz, hogy a gyakorlatban is hatékonyan működő, koordinációs feladatokat betöltő KISZ-csoportok kialakulhassanak. Megítélésünk szerint *a túlságosan heterogén összetételű KISZ-alapszervezetekben, ahol egy osztályból csak 2–3 KISZ-tag van, lehetetlen hatékonyan működő, feladatokat vállaló és teljesítő, a KISZ-alapszervezet és az osztályok közötti kapcsolattartást biztosító KISZ-csoportokat kialakítani.* Általában az ilyen erősen heterogén összetételű KISZ-alapszervezetekben ismerik legkevésbé egymást a tanulók, az ilyen alapszervezeteket patronáló tanárok végzik a legnehezebb munkát, az ilyen alapszervezetekben dolgozó tanulók osztályfőnökei tudnak legkevesebbet tanulóik KISZ-munkájáról. Nem kedvező azonban az sem, ha egy osztályból túlságosan sok tanuló van egyazon alapszervezetben. Az összetételből adódó számbeli többség – szélsőséges esetekben – veszélyeztetheti az alapszervezeti választások demokratizmusát.

A Déri Miksa Gépipari Szakközépiskolában 1975 tavaszán három alapszervezetben vizsgáltuk meg, hogy a barátválasztások hogyan oszlanak meg:

- a vegyeséletkorú KISZ-alapszervezeten belül,
- az évfolyamok között,
- az egyes osztályok vonatkozásában.

Vizsgálati eredményeink ismertetése előtt megjegyezzük: a vegyeséletkorú KISZ-alapszervezeti forma bevezetésére ebben az iskolában 1974 őszén került sor. Az új szervezeti forma bevezetését megelőző időszakban (1972 őszén) azonban már az érdeklődési köröket életre hívták.

A 3. táblázat alapján megállapíthatjuk, hogy *a baráti kötődések többsége az azonos osztályba járó tanulók között alakult ki.* Feltűnő, hogy elsősorban a szakközépiskola I. és III. osztályában magas az osztálytársakra leadott szavazatok száma. A kialakult helyzet okait a következőkben látjuk: a középiskolában a tanulmányi osztály az a természetes közeg, ahol – a vegyeséletkorú KISZ-szervezeti forma bevezetésétől függetlenül – a tanulók legtöbbször tartózkodnak, ahol a közös tevékenység, az együttes élmények hatására a baráti kapcsolatok leginkább kialakulhatnak. A KISZ-taggá fogadott elsőéves tanulók csak a II. félév végén kapcsolódnak be egy-egy vegyeséletkorú KISZ-alapszervezet munkájába, de ennek lényeges hatása – felmérésünk szerint – még nincs az I. évfolyamon történő barátválasztásra. A szakközépiskola II. osztályának II. félévében



3. táblázat  
Társválasztási gyakoriság százalékos megoszlása

a) Osztálytársra szavaz

	Kandó al. sz.	Münnich al. sz.	Puskás al. sz.
I. osztály	96,7	81,4	86,8
II. osztály	73,2	75,0	91,0
III. osztály	95,2	86,5	86,3
IV. osztály	89,0	74,0	71,5

b) Évfolyamtársra szavaz

	Kandó al. sz.	Münnich al. sz.	Puskás al. sz.
I. osztály	3,3	10,1	3,1
II. osztály	6,7	–	–
III. osztály	–	19,5	–
IV. osztály	8,8	26,0	28,5

c) Más évfolyamon tanuló társára szavaz

	Kandó al. sz.	Münnich al. sz.	Puskás al. sz.
I. osztály	–	7,5	8,5
II. osztály	20,1	9,0	25,0
III. osztály	4,8	13,7	–
IV. osztály	2,2	–	–

d) Azonos alapszervezetben levő társára szavaz

I. osztály	23,8
II. osztály	9,5
III. osztály	25,0
IV. osztály	41,7

– az általunk vizsgált időszakban – csökkent az osztályon belüli választások száma, s ezzel párhuzamosan emelkedett a más évfolyamokból való választás. Megítélésünk szerint ennek kettős oka lehet: egyrészt a II. év vége felé kezd erőteljesen érződni a kollégiumi együttlakás, a kollégiumi közös tevékenység hatása, másrészt pedig – kisebb mértékben – érződik a vegyeséletkorú KISZ-alapszervezetek közösségalkító munkája is. A II. éve-seknél az alapszervezeteknek azért nem tulajdoníthatunk jelentősebb szerepet az évfolyamok közötti barátságok kialakulásában, mivel az új szervezeti forma bevezetése alig egy évvel felmérésünk előtt történt, illetve azért, mert az alapszervezeten belüli barátválasztások aránya (9,52%) éppen ennél az évfolyamnál volt a legalacsonyabb.

A III. éveseknél ismét csökken az osztályon kívüli barátválasztás. Ennek az évfolyamnak a tanulói két éven át osztály KISZ-alapszervezetekben dolgoztak és csak a felmérést

megelőző év őszén álltak át az új szervezeti formára. Úgy tűnik, hogy a felmérésben résztvevő tanulók többsége érzelmileg elsősorban a korábban megismert osztály- és évfolyamtársakhoz kötődik. Az érzelmi kötődés tényét jelzi, hogy jelentős részük (25%) egyazon alapszervezetben van barátjával (barátaival). Feltűnő, hogy a Münnich Ferenc alapszervezetben – a másik két alapszervezethez viszonyítva – magas az osztályon kívüli választások száma. (Évfolyamtársra szavazott 19,5%, más évfolyamú társra 13,7%.) Az alapszervezet személyi összetételét ismerve ezt azzal magyarázzuk, hogy az alapszervezetben levő harmadévesek többsége olyan iskolai KISZ-vezetőségi tag, akik munkájuk során nagyon sok más évfolyamú iskolatársukkal ismerkedhettek meg.

A IV. éveseknél lényegesen csökkent az osztálytársakra eső választás és jelentősen nőtt az évfolyamtársakra leadott szavazatok száma. Az aránybeli eltolódást az magyarázhatja, hogy a IV. év II. félévében (a vizsgált időszakban) már eldőlt, hogy ki, milyen jellegű intézményben fog továbbtanulni. A hasonló érdeklődés, a közös szakköri munka, a felvételi vizsgákra történő felkészülés során a továbbtanulni, hasonló munkaterületeken elhelyezkedni kívánók között mélyültek el a kapcsolatok. Figyelmet érdemel, hogy a IV. osztályos tanulók túlnyomó többsége más évfolyamú (azaz alsóbb évfolyamú) társat csak elvéve nevez meg barátként. Úgy tűnik, hogy a IV. évben jelentkező speciális élethelyzetet, a nagyon konkrét feladatokat (pl. sikeres érettségi, felvételi vizsga, elhelyezkedés) csak az azonos élethelyzetben levő társak fogadhatják kellő megértéssel.

A barátválasztások tapasztalatai alapján elmondhatjuk, hogy *a vegyeséletkorú KISZ-alapszervezetek létezése és működése ellenére – legalábbis az új szervezeti forma bevezetését követő első időszakban – a baráti kapcsolatok kialakulásának és igazi tartalommal, érzelmi élménnyel történő feltöltődésének a szinterei a tanulmányi osztályok maradtak. Az új szervezeti forma azonban érezhetően (ld. II. évfolyam) hozzájárult ahhoz, hogy növekedett a nem osztály- és évfolyamtársak felé irányuló vonzalom.*

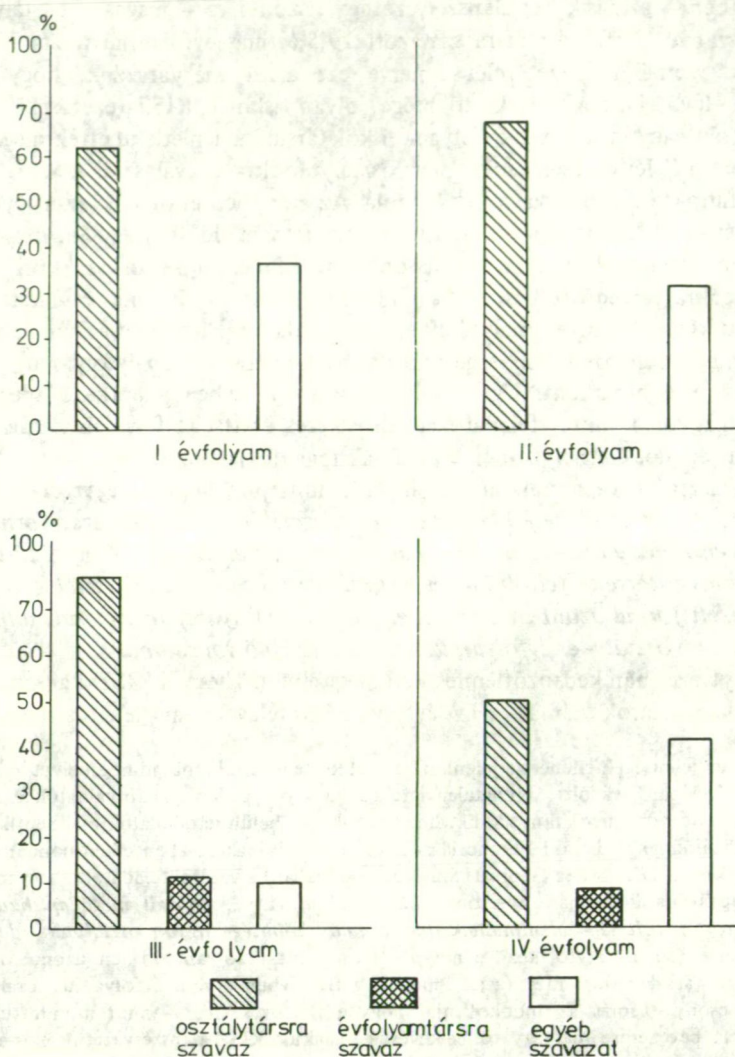
Azt a tényt azonban kedvezőtlennek kell megítélnünk, hogy a KISZ-alapszervezeteken belüli baráti kapcsolatok száma – a IV. évfolyam kivételével – meglehetősen alacsony.

A kedvezőtlen jelenségek ellenére a jelenlegi helyzet kétségtelenül jobb, mint amelyet Pataki Ferenc idézett tanulmányában<sup>8</sup> vázolt: „Nyugtalanságra és bizonyos pedagógiai folyamatok értelmezésére leginkább okot adó adat arról tanúskodik, hogy az iskolán belüli kapcsolatok csaknem kizárólag az osztályra lokalizálódnak.” Pataki Ferenc idézett megállapításának részben ellentmondanak azok az adatok, amelyeket (a Déri Miksa Gépipari Szakközépiskolában) a vezetői feladatokra történő személyválasztások tapasztalatai alapján nyertünk. (ld. 1. ábra) Az 1. ábráról megállapítható, hogy a vezetői feladatok betöltésére alkalmasnak ítélt tanulók többsége ugyan osztálytárs, de figyelmet érdemel, hogy az első osztálytól kezdve nagyon sok olyan tanuló van, aki nem azonos osztályba és évfolyamra járó társát nevezi meg (azaz ismeri). A III. évben a más évfolyamú társakra leadott szavazatok alacsony számát az indokolhatja, hogy a III. éveseknél – mint mondtunk – az új szervezeti forma bevezetése már egy többé-kevésbé kialakult KISZ-alapszervezeti közösséget tördelt szét. A felmérés tanúsága szerint is az új formába a III. éves tanulók illeszkedtek be a legnehezebben. A III. évesek beilleszkedési nehézségeinek főbb okai: a III. éves tanulók osztálytársaikat már jól megismerték, a baráti kapcsolatok többsége (ld. 3/a. táblázat) osztályon belül alakult ki.

Az I–II. osztályosok egyáltalán nem jelöltek meg vezetői feladat ellátására alkalmasnak talált évfolyamtársat. A szavazatok hiánya és a 3/b. táblázatnál az évfolyamtársakra leadott baráti választások alacsony száma jelzi, hogy esetükben elsősorban a személyes kapcsolatok hiányáról van szó.

<sup>8</sup> Pataki i. m.

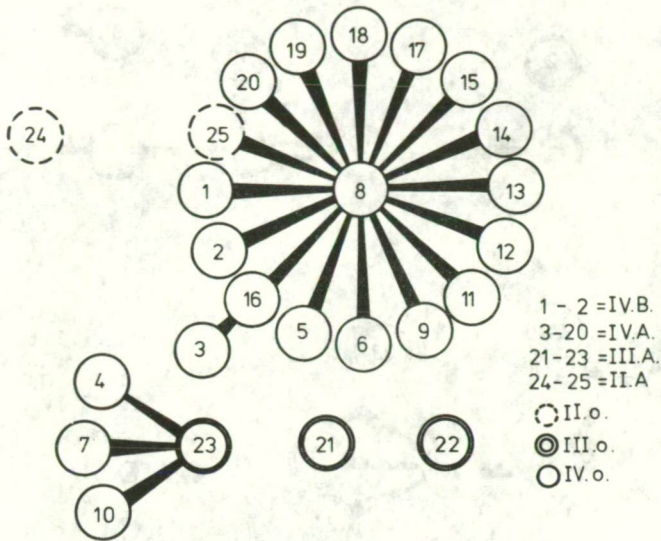
DÉRI M GÉPIPARI SZAKKÖZÉPISKOLA  
 „Vezetői feladatra történő választás  
 évfolyamonkénti megoszlása”



1. ábra

Ugyanakkor azonban – ez a személyes elbeszélgetések során fogalmazódott meg – az I–II. éveseknél irreálisan magas a KISZ-vezetőkkel szemben támasztott elvárások szintje.

Öröndetesnek tartjuk, hogy a IV. évfolyamnál magas (41,7%-os) az alsóbb évfolyamokból történő vezetőválasztás. A magas választási szám jelzi, hogy a IV. évesek számszerűen is jelentős része képes az alapszervezeti és iskolai KISZ-tagságot abból a szempontból is megítélni, hogy a vezetői feladatok ellátására idővel kik lesznek alkalmasak.



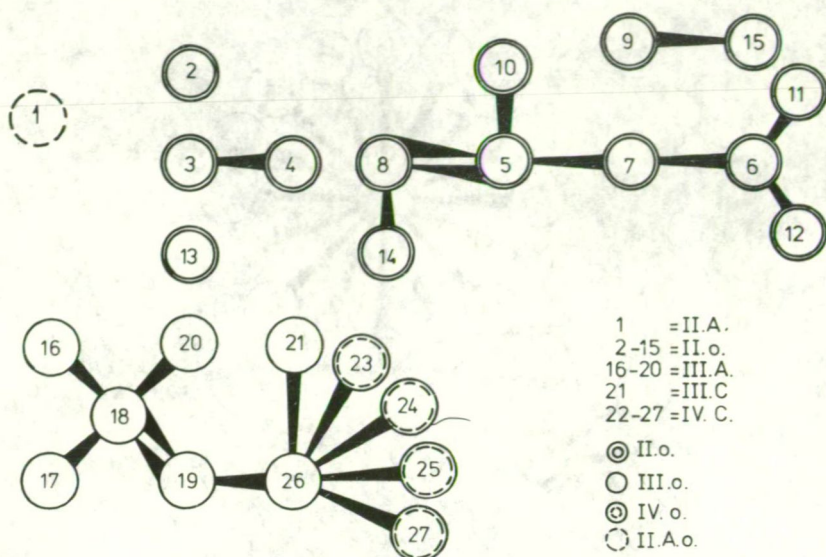
2. ábra

A Déri Miksa Gépipari Szakközépiskolában gyűjtött adatok értékelésénél kiemelt kérdésként kezeltük az azonos osztályból (osztályokból) egy alapszervezetbe jelentkezett tanulók egymás közötti kapcsolatainak alakulását. Tapasztalataink szerint azonban még az azonos osztályokból egy alapszervezetbe jelentkezett tanulók kapcsolatainak (baráti kapcsolat, tanulmányi együttműködés, vezetői elismertség) pillanatnyi helyzete sem teljesen megnyugtató.

A Déri Miksa Gépipari Szakközépiskolában rögzített helyzetkép helyességét igazolta a Tisza-parti Gimnázium és Vízügyi Szakközépiskola két alapszervezetében végzett szociometriai felmérésünk. A felmérés adatait szociogramon dolgoztuk fel. Az alapszervezeteken belüli kapcsolatokról készített szociogramjainkon csak a vizsgálatunk szempontjából leglényegesebbnek ítélt, kiemelt kapcsolatokat ábrázoltuk. Megállapításaink szerint mindkét vizsgált alapszervezetben a baráti kapcsolatok szinte kizárólag – egy kivételtől eltekintve – az azonos osztályokba járó tanulók között alakultak ki. Ennél lényegesen kedvezőbb képet mutatott a vezetői feladatokra történő személyválasztások alapján kirajzolódó szociogram (ld. 2. ábrán a Pablo Neruda alapszervezetet).

A harmadik vizsgált területen (tanulmányi munkával kapcsolatos együttműködés) kapott helyzetképet (ld. 3. ábrán a Kőrös alapszervezetet) szintén nem tekinthetjük teljesen megnyugtatónak.

A baráti kapcsolatok alakulásának elemzésekor feltűnt, hogy azok a tanulók, akik osztályukból egyedül vagy másodmagukkal jelentkeztek egy-egy alapszervezetbe az új típusú alapszervezetekben továbbra is magányosak maradtak, ritkán alakítottak ki baráti kapcsolatokat más osztályokba, évfolyamokra járó társaikkal. A felmérés ezen tanúsága alapján is megfogalmazható, hogy az alapszervezetekbe történő jelentkezések jelenlegi rendszere (a jelentkezések orientálatlansága) az esetek többségében nem segíti elő



3. ábra

az egységes közösségi arculat kialakulását. Az előzőekben már próbáltuk érzékeltetni a túlságosan heterogén alapszervezetek pedagógiai segítségének nehézségeit, a túlságosan sok alapszervezetben dolgozó tanulók osztályfőnökeinek problémáit. Úgy érezzük, hogy az említett tényezők sugallják, hogy – a jelentkezések eddigi alapelveinek tiszteletben tartásával – a jelenleginél jobban orientált alapszervezeti felépítés kialakítása lenne célszerű.

A vezetői feladatok ellátására alkalmasnak ítélt KISZ-tagok megnevezésében mindkét vizsgált alapszervezetben egységes közvélemény nyilvánult meg. A Pablo Neruda alapszervezetben a tagság többsége (72%) a 8. sz. tanulót, az alapszervezeti KISZ-titkárt jelölte meg vezetői feladatkör betöltésére legalkalmasabb személynek. Az alapszervezet többségétől elkülönült, négy tagból álló alakzat (amelyben mind a négy személynek komoly KISZ-funkciója van) bizonyos konfrontációs lehetőséget rejt magában, de ennek nyílt megnyilvánulásait fékezi, hogy a négyes alakzat tagjai közül hárman elismerik tanulmányi munkában a 8. sz. tanuló érdemeit, sőt tanulmányi probléma esetén segítséget is kérnek tőle. A vezetői szerepkörbe történő választásnál is megfigyelhető, hogy az alapszervezetben levő kislétszámú osztályok tanulóinak (pl. a 24. sz., 22. sz., 21. sz., 23. sz. tanulók) véleménye kevésbé kialakult, illetve eltér az alapszervezeti többség véleményétől.

A vezetőválasztással kapcsolatos kérdésünk egy másik nagyon lényeges problémára is rávilágított, nevezetesen az alapszervezeti KISZ-csoportok problematikájára. A Tisza-parti Gimnázium és Vízügyi Szakközépiskolában a KISZ-csoportokat a KISZ KB útmutatásai szerint alakították ki. Az egy-egy osztályból azonos KISZ-alapszervezetbe jelentkezett tanulók tevékenysége összefogására, az osztály és az alapszervezetek közötti kapcsolatok biztosítására hivatott KISZ-csoportoknak a működése azonban nem kielégítő. A KISZ-csoportok munkaprofiljának kialakulatlanságát, jelentőségének nem megfelelő fel-

ismerését mutatja az is, hogy a vizsgált két alapszervezet egyikében sem neveztek meg vezetői szerepkör betöltésére alkalmasnak talált KISZ-csoportvezetőt, sőt a KISZ-csoportvezetők egy része sem nevezte meg csoportvezetői funkcióját közösségi megbízatásként.

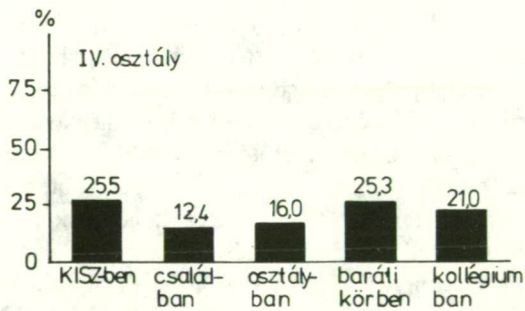
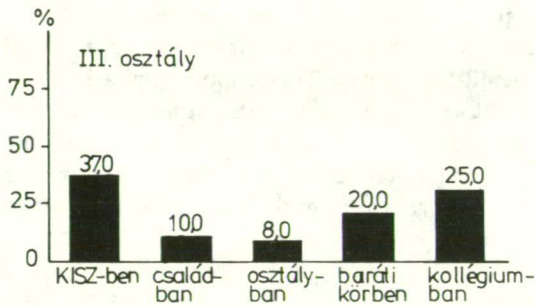
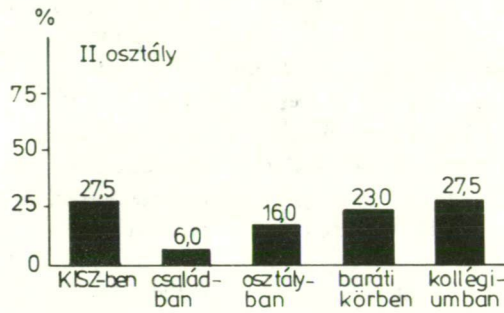
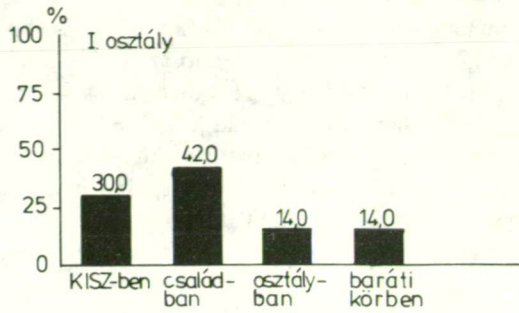
A KISZ-csoportok munkájának konkretizálásával, a KISZ-csoportoknak a KISZ-alapszervezetek és az osztályok életében betöltendő szerepével foglalkozott – többek között – a Tisza-parti Gimnázium és Vízügyi Szakközépiskola 1976. április 20-i nevelőtestületi értekezlete. Úgy tűnik, hogy csak hasonló jellegű, a helyi adottságokkal számoló megbeszélések, viták eredményeként formálódhatnak ténylegesen is működő, osztály- és alapszervezeti szinten egyaránt feladatokat vállaló és megoldó, az egyes tanulók közösségi munkáját számontartó elsődleges közösségekké KISZ-csoportjaink.

Az iskolai KISZ-szervezetek tevékenysége vizsgálatokor tanulmányi munkával összefüggő kérdéseket is feltettünk. Tapasztalataink szerint *a tanulmányi munka alapszervezeteken belüli szervezettsége megfelelő*. Mindkét vizsgált alapszervezetben megtalálhatóak azok a centrális helyzetben levő személyek, akiktől tanulmányi jellegű kérdésekben segítséget lehet kérni. Kifogásolható azonban, hogy a tanulmányi segítség alapszervezeten belüli formája nem alkalmazkodott a tényleges alapszervezeti felépítéshez, azaz nem veszi figyelembe, hogy az alsó és felsőbb osztályokba járó, egy alapszervezetbe tartozó tanulók esetében kialakíthatóak lennének a tanulók közötti hatékonyabb együttműködési formák. Ezt feltétlenül hiányosságnak kell tekintenünk, hiszen a vegyeséletkorú KISZ-szervezeti felépítés egyik legnagyobb lehetősége éppen a különböző életkorú tanulók tevékenységében, tevékenykedtetésében (pl. korrepetálás, érdeklődés felkeltése és elmélyítése stb.) rejlik.

A továbbiakban azt vizsgáltuk (a szegedi Bebrits Lajos Vasútforgalmi Szakközépiskola 121 tanulója válaszai alapján), hogy a tanulók megítélése szerint néhány fontos területen (tanulmányi munka, politikai események megbeszélése, fegyelmi ügyek megvitatása) a feladatok megoldásából a KISZ-alapszervezetek mennyit vállalnak magukra. Kérdésfeltevésünkkel arra szerettünk volna választ kapni, hogy a KISZ KB-nak a középiskolai KISZ-szervezetek számára megfogalmazott elvárásai hogyan valósultak meg a mindennapi iskolai KISZ-munkában. Elsősorban a tanulmányi és politikai kérdésekről történő véleménynyilvánítások színtereit kíséreltük meg feltárni. A kapott adatok értelmezése előtt megjegyezzük: a felméréssel számszerű és reálisnak tűnő adatokat nyertünk, de a kapott számszerű mutatókból az nem derült ki, hogy a különböző fórumok (osztály, család, KISZ-alapszervezet, kollégium, baráti kör) milyen mélységben és intenzitással foglalkoznak az egyes kérdésekkel.

A politikai eseményekkel kapcsolatos megnyilvánulások elsődleges színterei (ld. 4. ábra) a KISZ-alapszervezetek. Az I. osztályosok kivételével mindegyik évfolyam a KISZ-alapszervezetet nevezte meg legnagyobb számban politikai kérdéseket megtárgyaló fórumként. A felmérés szerint az I. osztályosoknál első helyen még a család szerepel. A család szerepe a II. osztályban csökken, de jelentősége a későbbi évek során ismét nő. Mind a négy évfolyamon sok tanuló van, aki elsősorban baráti körében beszélget politikai kérdésekről. A II. évtől – természetesen csak a kollégisták körében – kiemelkedő jelentőségűek a kollégiumi politikai foglalkozások. Ezeknek súlya – adataink szerint – megközelíti az alapszervezeti politikai munka jelentőségét. Az iskolai osztályokban folyó politikai nevelés elsősorban kiegyensúlyozottsága, folyamatos jellege miatt érdemel elismerést.

VASÚTFORGALMI SZAKKÖZÉPISKOLA  
 „A politikai eseményekről véleményét nyilvánít”



4. ábra

A vizsgált iskolában jónak ítéljük meg a politikai nevelőmunka szervezett és spontán megoszlásának az arányát.

A társadalom politikai értékítéleteit tudatosan és tervszerűen közvetítő osztályfoglalkozások, KISZ-taggyűlések és kollégiumi rendezvények során a tanulók többségének politikai fejlődése szervezett és ellenőrizhető formában és keretek között történik. Szervezett lehetőségekben való részvétel:

- I. osztály: 44% (KISZ és osztály)
- II. osztály: 71% (KISZ, kollégium és osztály)
- III. osztály: 70% (KISZ, kollégium és osztály)
- IV. osztály: 62,5% (KISZ, kollégium és osztály)

A politikai kérdéseket megvitató egyéb fórumok (baráti kör, család) hatása is valószínűleg kedvező tanulóink többségénél, de ezek esetében jobban adva van a torz, szélsőséges nézetek átadásának és elfogadásának a lehetősége.

A felmérés alapján további feladatként jelölhetjük meg, hogy – elsősorban az alapszervezeti és osztályszintű politikai munka hatékonyságának emelésével – a baráti körökben folyó spontán jellegű eszmecsereket reális tartalommal, a gazdasági és politikai események értékeléséhez szükséges megfontoltsággal ruházzuk fel.

Az iskolai KISZ-szervezeteknek a politikai nevelőmunka mellett fontos feladatuk a tanulmányi tevékenység figyelemmel kísérése, segítése és ellenőrzése. A Tisza-parti Gimnázium és Vízügyi Szakközépiskola vizsgált alapszervezeteiben a tanulmányi segítségnek KISZ-csoportokra alapozott formáját próbálták létrehozni. A KISZ-csoportok és alapszervezetek életében azonban – mint azt már megállapítottuk – nem foglalja el a jelentőségűnek megfelelő helyet a tanulmányi munka. Hasonló helyzetről kaptunk képet a Vasútforgalmi Szakközépiskola tanulóinak válaszaiból is. (ld. 5. ábra):

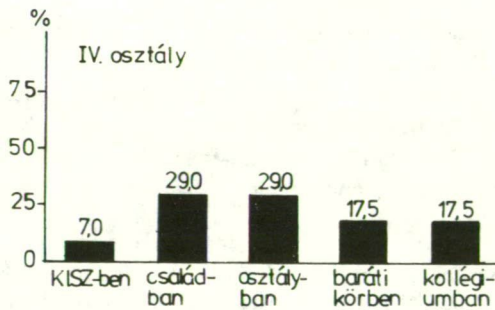
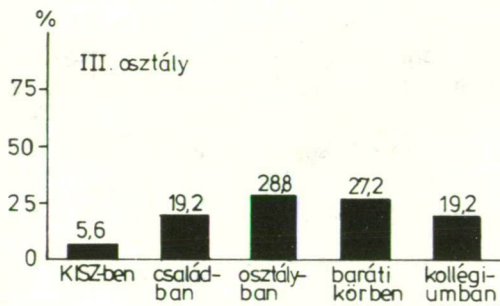
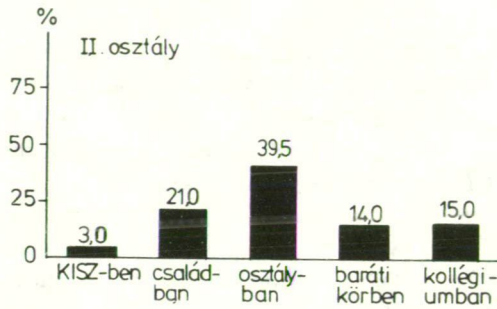
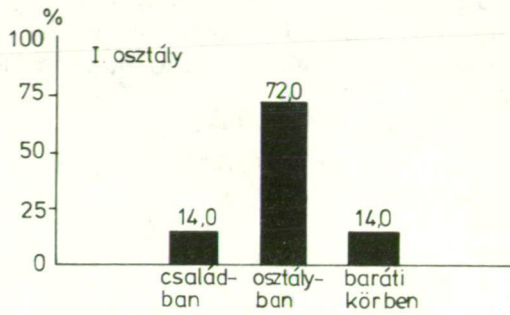
- a tanulmányi munka kérdéseiről leggyakrabban az osztályban esik szó,
- a tanulók családja a tanulmányok előrehaladtával párhuzamosan fordít egyre nagyobb figyelmet gyermekük iskolai eredményeire,
- a tanulók baráti körében (elsősorban az osztálytársak között) fontos helyet foglalnak el a tanulmányi munkával kapcsolatos beszélgetések,
- a kollégium figyelemmel kíséri, értékeli és értékelteti az iskolai tanulmányi eredményeket,
- a KISZ-alapszervezetek aránytalanul keveset foglalkoznak KISZ-tagjaik tanulmányi munkájával.

A hiányosságok kijavítására célszerű volna az egyéni és csoportos vállalások rendszerét úgy kialakítani, hogy abban konkrétabb és számonkérhetőbb formában szerepeljenek a tanulmányi munkával kapcsolatos vállalások. A vállalások teljesítésének figyelemmel kísérését az osztályra alapozottan működő KISZ-csoportoknak kellene magukra vállalniuk. Szintén a KISZ-csoportok feladata lenne a leggyengébb csoporttagok patronálásának megszervezése. A tanulmányi jellegű KISZ-vállalások rendszere kiterjedhetne a KISZ-en kívüli osztálytársak segítésére is.

Külön kérdésben vizsgáltuk, hogy a tanulók fegyelmi ügyekről milyen körben nyilvánítanak véleményt. A kapott válaszokat részletesen nem értékeljük, mert kérdésfeltevésünk túlságosan általánosnak bizonyult. Utólag természetesen tűnik, hogy a kollégiumi rendbontásokat elsősorban a kollégiumban beszélük meg stb. A nem teljesen egyértelmű kérdésfeltevés ellenére megemlítjük, hogy a KISZ-alapszervezetet mint fegyelmi ügyeket is tárgyaló fórumot csak a \*tanulók jelentéktelen része (3,3%-a) említette.



VASÚTFORGALMI SZAKKÖZÉPISKOLA  
 „Tanulmányi kérdésekről véleményt nyilvánít”



5. ábra

## *A vizsgálat eredményeinek értékelése, javaslatok*

A vegyeséletkorú középiskolai KISZ-szervezetek kialakítása jelentős lépése a középiskolai ifjúsági mozgalom történetének. Pozitív vágyak, az iskolai KISZ-munka tartalmasabbá tételének reménye hozta létre az új formát. Vizsgálati eredményeink szerint az új szervezeti felépítés jobb lehetőségeket kínál az egységes iskolai közösségek kialakítására, de mindez – elsősorban szervezési fogyatékokból eredően – *az elsődleges közösségek szerepének háttérbe szorulásával, esetenként elsikkadásával járt együtt*. Az új szervezeti formára történő áttéréssel párhuzamosan a vizsgált és ismert iskolák többségében nem fordítottak kellő figyelmet a közösségi szerveződés új struktúrájának létrehozására. Ezzel magyarázható, hogy *az elsődleges közösség funkciója betöltésére alkalmas KISZ-csoportok kialakítása iskolánként eltérő formában, különböző megfontolások alapján* (pl. azonos osztály, hasonló érdeklődés, időleges munkák azonossága stb.) *történt meg – ha megtörtént*. Szervezési fogyatékos az is, hogy nem pontosan és egyértelműen határozták meg a KISZ-csoportok feladatait. (a tanulmányi munkában, politikai képzésben, önművelésben, a feladatvállalások számontartásában és ellenőrzésében stb.).

*A gyakorlat megcáfolta azt a feltevést, hogy a teljes spontaneitás alapján hatékony elsődleges közösségek (KISZ-csoportok) alakulnak ki egy-egy alapszervezetben*. Az osztályukból egyedül vagy kislétszámban jelentkező tanulók nem képezhetnek csoportot, az alapszervezetekben magányosak maradnak, többnyire képtelenek a vegyeséletkorú alapszervezetek azonos osztályok szerint szerveződő közösségeibe beilleszkedni.

Megítélésünk szerint az alapszervezetek munkája a vegyeséletkorú összetételben a jelenleginél – és a korábbinál is – sokkal színesebb, elevenebb lehetne. Alapszervezeteink egy része azonban nem tudja megfelelően kihasználni az összetételéből eredő lehetőségeket. (Ez egyébként a KISZ-alapszervezetek felnőtt segítőinek felkészületlenségével is magyarázható.)

*Tapasztalataink alapján elvetettük azt a sokak által megfogalmazott feltevést, hogy az osztályok közösségi élete és kapcsolatrendszere lényegesen romlott volna az új szervezeti forma bevezetésével*. A tanulók iskolai tevékenységének (tanulmányi munkájának, ismeretszerzésének) elsődleges színterei továbbra is a tanulmányi osztályok maradtak. A vegyeséletkorú alapszervezetekbe történő belépés idejére (általában az I. év végére, a II. év elejére) az osztályokban már kialakulnak azok a kapcsolatok, amelyek alapján lehetőség van az osztályok közösséggé szerveződésére. A kialakuló KISZ-csoportnak az osztályközösségben is feladatot kell kapnia. A KISZ-alapszervezetben és az osztályban egyaránt hatékonyan működő KISZ-csoportok létrehozásához azonban módosítani kell az alapszervezeti jelentkezések jelenlegi formáját: csak *az alapszervezeti jelentkezések irányítottabb rendszere* segítségével érhető el, hogy hatékony, megfelelő létszámú (6–15 fős) KISZ-csoportok jöjjenek létre iskoláinkban.